Nº. 7. Donderdag 30 April 1903. 3de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3 00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Secretaris*, M. A. VAN HEEKEREN, **791 Loosduinscheweg**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.** Voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).

De ondergeteekende ....
wonende te .... *wenscht*
donateur-trice / lid *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van f* ....
den 190
Handteekening:
Straat of gracht:

Mededeelingen.

I. Van het Bestuur der Afd. 's-Gravenhage.

Het bureau en **de leeskamer** onzer afdeeling worden met **1 Mei** verplaatst naar het gebouw in de **Laan v. Meerdervoort no. 195, waarin ook de restaurant** zal worden gehouden; het bureau en de leeskamer zullen in verband hiermede gedurende 8 dagen gesloten zijn.

Inmiddels kunnen inlichtingen worden bekomen bij den secretaris, den heer de Witt, de Perponcherstraat 93.

NAAMLIJST van leden, toegetreden tot de Vereen. „Oost en West", in de maand April.

		Contributiën.		
Naaml. Venn. Vriesse Veem	Amsterd.	f	2.—	Abonn.
Heer W. J. Avis	Arnhem	〃	2.50	Lid.
〃 H. A. Kalshoven	〃	〃	2.50	〃
〃 L. A. H. Lamie	〃	〃	2.50	〃
〃 J. J. A. Liefrinck	〃	〃	2.50	〃
〃 S. H. Meyer	Apeldoorn	〃	1.50	〃
〃 G. J. Seiler	〃	〃	1.50	〃
Mevr. F. H. Hugenholtz van Leeuwen	〃	〃	2.50	〃
Mej. F. Beyerinck	's Gravenh.	〃	1.50	〃
Mevr. F. E. van Dobben geb. M. H. v. d. Kroon	〃	〃	1.50	〃
Heer K. W. Oudegeest	〃	〃	1.50	〃
〃 R. L. E. d'Albo	〃	〃	2.50	〃
Mevr. M. C. H. Byleveld	's Gravenh.	f	1.50	Lid.
Heer F. J. K. de Wetstein Pfister	〃	〃	5.—	Donateur.
Mevr. de Wed. G. A. Hoogenstraaten Kunneman	〃	〃	1.50	Lid.
Heer W. Hoogenstraaten	〃	〃	1.50	〃
〃 J. F. R. Hellendoorn	〃	〃	2.—	〃
Mevr. W. J. Snouck Hurgronje geb. Jonkv. Boreel	〃	〃	5.—	Donatrice.
Mr. S. C. van Appeltere	〃	〃	1.50	Lid.
Baron F. M. van Panthaleon van Eck	〃	〃	5.—	Donateur.
Heer R. Ives Browne	〃	〃	2.50	Lid.
〃 H. Zandvliet	〃	〃	1.50	〃
Mej. E. Bayer	〃	〃	2.—	〃
Mevr. J. de Eerens	〃	〃	2.—	〃
〃 A. Zeemans Scheepens	〃	〃	2.—	〃
Heer J. G. G. Oudegeest	〃	〃	1.50	〃
Mevr. J. P. Oudegeest geb. Gelpke	〃	〃	1.50	〃
Dr. S. Reeling Brouwer	〃	〃	10.—	Donateur.
Jhr. Mr. J. A. Stoop v. Strijen	〃	〃	1.50	Lid.
Heer L. Leopold	Groningen	〃	1.50	〃
〃 J. Hudig Dz.	Hilversum	〃	5.—	〃
Prof. J. J. M. de Groot	Leiden	〃	1.50	〃
Not. P. S. van Hamel	〃	〃	1.50	〃
Heer G. G. v. Buttinga Wichers	〃	〃	1.50	〃
L'Union Fraternelle	Nijmegen	〃	2.—	Abonn.
Mr. P. Carst	Paramaribo	〃	2.50	Lid.
Dr. A. Salomons	〃	〃	2.50	〃
Heer H. R. Nye	〃	〃	2.50	〃
〃 J. M. Polak	〃	〃	2.50	〃
〃 R. L. Currie	〃	〃	2.50	〃
〃 C. A. Batenburg	〃	〃	2.50	〃
〃 W. van Genderen	〃	〃	2.50	〃
〃 J. A. Nyon	〃	〃	2.50	〃
〃 I. F. Luyter	〃	〃	2.50	〃
〃 J. W. Voss	〃	〃	2.50	〃
〃 W. N. Sevenoaks	〃	〃	2.50	〃
〃 A. G. Schoon	〃	〃	2.50	〃
〃 J. T. Hermelijn	〃	〃	2.50	〃
〃 P. J. Bosch Reitz	〃	〃	2.50	〃
〃 I. R. Axwijk	〃	〃	2.50	〃
〃 B. Morpurgo	〃	〃	2.50	〃
〃 L. J. Schoon	〃	〃	2.50	〃
〃 W. C. T. Moll	〃	〃	2.50	〃
〃 Emil Lüning	Rotterd.	〃	1.50	〃
〃 Dan. Obreen	〃	〃	2.50	〃
〃 M. Gatsonides	Tagal N. I.	〃	5.—	〃
〃 J. J. Wildschut	Arnhem	〃	2.50	〃
〃 O. Top	〃	〃	2.50	〃
〃 I. L. A. J. Sprenger	〃	〃	2.50	〃
Mevr. Birnie	Keppel	〃	1.50	〃
Heer C. J. A. van de Velde,	Bandoeng N.I.	〃	3.—	〃
Kapt. Art. J. Vervloet	Utrecht	〃	2.50	

Onze Permanente Tentoonstelling.

In ons vorig nummer gaven wij met een kort woord bericht van de samenkomst, den 21en April j.l. in het Vereenigingslocaal gehouden, waarin, na bespreking en vaststelling der Statuten, tot de oprichting der hier bedoelde Vennootschap, besloten werd. Den hoofdinhoud van de akte van oprichting, deelden wij, wat de financieele zijde betreft, de vorige maal reeds mee. Het beheer der Vennootschap zal worden gevoerd door een Raad van Beheer, van minstens 3 en hoogstens 5 personen, door de Algemeene Vergadering van aandeelhouders te kiezen. Bij voorkeur zullen dit moeten zijn, leden der 5e commissie van «Oost en West», opdat er een nauwen band blijve tusschen de Vennootschap en de Vereeniging, die haar in 't leven riep. Winstuitkeering op de aandeelen is volgens de statuten mogelijk, doch ook zelfs bij zeer voordeeligen gang der zaken, moet daarop niet worden gerekend, omdat men in principe de, te behalen winsten bij voorkeur wil gebruiken, om steeds krachtiger het doel der Vennootschap na te streven. Dat doel wordt nader omschreven in artikel 16 der Statuten, waarvan wij den inhoud geheel overnemen:

Art. 16: De Raad van Beheer zal zich op de hoogte stellen van den omvang der bestaande takken van nijverheid, van de plaatsen waar zij uitgeoefend worden en van die waar zij ingevoerd zouden kunnen worden.

Hij zal trachten nieuwe takken van nijverheid op te sporen en, door opwekking tot het vervaardigen in Indië zelve van wat thans jaar in jaar uit in belangrijke hoeveelheden ingevoerd wordt, terwijl de grondstoffen in Indië zelve voorhanden zijn, de welvaart onzer bezittingen en koloniën te verhoogen.

Ten einde de inlandsche industrie aan te moedigen en daarvoor ook buiten Indië afzet te verzekeren, zal hij voortbrengselen van kunstnijverheid aankoopen en in den handel brengen, en zal hij onderzoeken welke nieuwe voorwerpen, met behoud van het artistieke karakter, aan inlandsche nijverheid eigen, voor de Europeesche markt zouden kunnen vervaardigd worden.

In verband met een en ander zal hij te 's Gravenhage en elders, waar het nuttig en mogelijk zal blijken te zijn, permanente tentoonstellingen in het leven roepen met gelegenheid tot verkoop en nabestelling van voortbrengselen van Indische kunstnijverheid.

Voorts zal hij, ter bevordering van de huisvlijt en de kleine takken van nijverheid, aan die permanente tentoonstellingen eene monsterkamer verbinden, waar eene zooveel mogelijk volledige verzameling zal uitgestald zijn van monsters, ten einde de belanghebbenden en deskundigen in staat te stellen te oordeelen over de mogelijkheid om in die artikelen een handel te beginnen en hen behulpzaam zijn in het aanknoopen van betrekkingen met de producenten.

In Indië zelf, in O. Indië meer speciaal in samenwerking met de Ned.-Indische Vereeniging „Oost- en West", zal hij trachten de producenten tot het vervaardigen van nieuwe artikelen van export te bewegen en hen door onderricht tot betere fabricage te brengen.

Eindelijk zal hij ten behoeve der groote nijverheid de taak op zich nemen eener zoogenaamde *„Société d'Etudes"* en zich op de hoogte stellen van hetgeen op dat gebied te doen valt ten einde, indien de omstandigheden daarvoor blijken gunstig te zijn, den ondernemingsgeest aan te wakkeren en het vormen van groote ondernemingen van nijverheid te bevorderen.

Blijft nog alleen te herhalen, dat deelneming in dit voor den inlander in Oost en West, naar wij hopen en verwachten, zeer nuttige werk, nog steeds openstaat, door het nemen van één of meer aandeelen van f 50, of door het doen eener schenking.

Men kan zich tot het een of het ander bereid verklaren, door eene mededeeling aan den eerevoorzitter der 5e commissie, Mr. J. W. van Lansberge, Jan van Nassaustraat 25.

Zeer is het door ons op prijs gesteld, dat *De Nieuwe Courant* in haar Ochtendblad van 21 dezer, dat dus juist verscheen op den dag, dat tot het oprichten der Vennootschap werd besloten, een hoofdartikel wijdde aan onze plannen en ze een aantrekkelijk denkbeeld noemde.

Het was ons in Juli 1902 volstrekt niet ontgaan, zooals genoemd blad schijnt aan te nemen, dat een inzender in *De Nieuwe Rott. Cour.* het inrichten eener tentoonstelling van Indische Kunstnijverheid had aanbevolen en dat dit idee met instemming was overgenomen, maar wij vonden toen geen reden, om er den schrijver van het ingezonden stuk in *De Nieuwe Rott. Cour.* op te wijzen, dat de tentoonstelling te Weltevreden, waarvan hij had gelezen en die hem de inspiratie gaf tot zijn schrijven, een werk was, dat bij onze Vereeniging zijn oorsprong had genomen en dat wij toen in Nederland reeds bezig waren met de 4e van onze groep-tentoonstellingen, die van O. en W. Indisch vlechtwerk, welke alle slechts eene voorbereiding waren voor de *permanente tentoonstelling met verkoop en nabestelling*, die reeds sedert een paar jaar op ons programma stond.

Wij hebben ondervonden hoe moeielijk het is, om sympathie op te wekken, als men geld vraagt om indische belangen te behartigen en wij kunnen het dus volkomen begrijpen, dat onze 5e commissie tot nu toe heeft moeten wachten en het terrein krachtig heeft moeten beploegen, vóór zij zich aan planten waagde.

Wij hebben het zeer op prijs gesteld, wij herhalen zulks, dat *De N. C.* tijd en plaatsruimte vond om aan onze plannen een hoofdartikel te wijden, al was dit dan ook het geval, eerst nadat wij, zooals de redactie schrijft, het harnas hadden aangetrokken, om tegen de onverschilligheid der vaderlandsche pers te velde te trekken. Wij willen gaarne gelooven, dat ons oordeel aan hen, die wij beschuldigen, soms te hard lijkt, want het standpunt, waaruit wij en zij de belangrijkheid der indische vraagstukken beoordeelen, is geheel verschillend. Het verwijt trouwens, van kleinachting der koloniale belangen, door een groot deel van het nederlandsche volk, van gemis aan 't begrip, dat alle koloniale belangen in de eerste plaats moederlandsche belangen zijn, komt niet alléén van onze zijde, maar het is vooral onze vereeniging, die in haar streven om belangstelling voor de bezittingen en koloniën op te wekken, bijna dagelijks met de klippen en banken in haar vaarwater in aanraking komt; men moet dus verschoonend zijn, wanneer het orgaan der Vereeniging misschien wat dikwijls zijn leed er over uitspreekt; men kan ons niet beter straffen, dan door evenals *De N. C.* dit deed, ons te bewijzen, dat men naar eigen gevoel overtuigd is, dat men zich de verwijten van ons en van anderen over lauwheid, waar het de belangen van Nederland in Oost- en West-Indië betreft, niet behoeft aan te trekken.

Namen wij van de eerste opmerking van *De N. C.* goede nota, zonder 't harnas aan te trekken, ook al ondervond onze vereeniging ook nu weder voor hare plannen niet de medewerking, die ze naar onze opvatting verdienen, wij moeten ten stelligste tegenspreken dat het de schuld van Oost en West zou zijn, wanneer het plan, tot het inrichten der permanente tentoonstelling en de oproep om daartoe mee te werken of bij te dragen, niet tot in de verste uithoeken van Nederland is bekend geworden.

De 5e commissie strekte den kring van *belangstellenden*, aan wie zij hare circulaire zond, zoo ver als eenigzins mogelijk uit. Aan de gansche

FEUILLETON.

Sèkatèn.

De zon is ondergegaan en het uur van het avondgebed voorbij en met den nacht is een nieuw etmaal aangebroken.

Heden is 't dina rebo lègi, de zesde dag der maand Moeloed der javaansche telling.

Deze dag is echter een dag van bijzondere beteekenis, omdat dan — één uur ongeveer na zonsondergang — de sèkatèn (gamelan-feest bij den sultan) aanvangt, die aan garebeg Moeloed, het geboortefeest van nabi Moehámad, den grooten profeet, voorafgaat.

Om van dien avond getuige te zijn, rijden of wandelen wij den grooten noordelijken aloon-aloon te Djokjakarta, zuidwestwaarts over, om de lijfwachtkazerne en langs de wagenkamers en paardenstallen van den kraton (in de wijk Ratadjajan) heen en dan, links den oostwaarts ombuigenden rijweg volgend, het ommuurde plein Kemandoengan lor (gewoonlijk om de daar groeiende grootbloemige boomen Kebèn genoemd), op, dat tusschen den hooger gelegen siti inggil (verheven plaats, waar de vorst zich aan 't publiek vertoont) en den doorgang Bradjanala, aan den noordkant en een derden ommuurden voorhof Srimenganti, (zoogenaamd naar de poort van dien naam, de noordelijke buitenpoort van 't binnengedeelte van den kraton) aan de zuidzijde ligt en waar eene ongewone, maar altijd indisch stille drukte heerscht, die door talrijke groepen van mannen, vrouwen en kinderen en vele, door kleine olielampjes flauw verlichte, draagbare spijs- en drankstalletjes gekenmerkt wordt.

Geen luid getier of liederlijk gezang, geen dronkaardswaanzin, geen dierlijke gewelduiting, geen vloek of twistgeschrei, zooals wij dit in meer beschaafde westersche landen wel eens hebben bijgewoond en toch genieten die lieden daar, want daarom wandelen ze er rond, zetten ze zich op den afgekoelden zandgrond neder en luisteren ze naar de machtige tonen van den vorstelijken gamelan, wiens volle bronsklanken den volke verkondigen, dat de zesdaagsche feestviering is aangebroken.

Zes dagen en zes nachten zullen die tonen luid weerklinken en aan alle andere gamelans het zwijgen opleggen. Alleen den oudsten van allen, den kyahi Moenggang niet, die als eeuwen oud vorstelijk erfstuk heiliger rechten bezit en wanneer hij Zaterdags des avonds op den aloon-aloon in zijn eigen panggoeng of pagongan (Moenggangan) bespeeld wordt, zelfs den gamelan sekati tot zwijgen brengt.

Ook den dag na morgen zullen alle gamelans rusten, d. i. van donderdag- tot vrijdagavond, want op den javaanschen vrijdag, den dina djoemoengah, mag geen gong geslagen worden. Waar dit bij uitzondering geschiedt, verbeurt de eigenaar een boete van f 25 aan den mesdjid of aan den pengoeloe.

Bovendien rusten de nijaga's, de gamelanspelers, drie malen in elk etmaal, omstreeks den tijd der morgen-, middag- en avondgebeden; wanneer de ware geloovigen, bij zonsop-, door- en ondergang hun levensplichten en den komenden levensavond biddend gedenken.

Meen niet dat zeer velen onder de Javanen hun geloofsleer zoo streng opvatten.

Wij volgen den stroom van wandelaars en naderen de régol (buitenpoort) Kemandoengan, waar we als Europeanen door de schildwachten der lijfwachtdragonders zouden afgewezen worden, wanneer we geen verlof van den resident hadden tot het bezoeken van het plein Srimenganti of, krachtens de eene of andere hoedanigheid, zooals de vroegere kratonarts Dr. Groneman, aan een van wiens werken deze beschouwingen zijn ontleend, vrijen toegang hadden tot den kedaton.

Nu gaan wij door de verboden poort en dalen de vier steenen zijtrappen, die naar het genoemde plein leiden, af waar nog meer inlanders, maar geen spijs- of drankventers meer te vinden zijn. Eene andere poort, die niet alleen door europeesche of javaansche wachters, maar 's nachts bovendien door het sluiten der zware djatihouten deuren verzekerd wordt, de régol Dana Pendapa, om hare bestemming gewoonlijk régol Kedaton genoemd, laten we ongemoeid, omdat we daar binnen thans niets te doen hebben. Voor andere Europeanen is die alleen toegankelijk, wanneer zij, na door den resident voor hen aangevraagd en door den sultan toegestaan verlof zijne hoogheid bezoeken, of in 't gevolg van dien hoofdambtenaar de hoffeesten bijwonen.

Wij blijven dus op het plein Srimenganti tusschen twee matig groote, in lawakanstijl opgetrokken pendapa's, de bangsals wètan en koelon, (oostelijke en westelijke zitplaatsen voor den vorst) staan.

Als alle andere gebouwen van dien aard, bestaan zij uit een ongeveer twee voeten hoog steenen vierkant, de bebátoer of djramba, dat door een lageren steenen buitenvloer, de kadjogan, omgeven en door een hoog en steiloploopend middendak, als alle andere daken met zware djati houten sirap's belegd, gedekt is.

Dit middenvak met de ruimte daaronder heet broendjoeng en rust op vier zware en hooge djati houten stijlen, saka goeroe.

De lagere en minder steil naar de vier zijden afloopende zijdaken worden penágap genoemd en door twaalf minder zware randstijlen, de saka rawa, gedragen, terwijl de nog vlakker hellende buiten- of afdaken, emper, door twintig nog lichtere saka's pengárak ondersteund worden. De ruimte tusschen de vier saka's goeroe wordt ook wel godagan genoemd. De beide bangsal's zijn dezen avond om de saka's rawa heen met kleurig tjindédoek (gebloemde zijden stof) omhangen, dat in 't midden der beide, naar elkander gekeerde fronten, in breede plooien opgenomen is. Door die openingen zien wij de zware geelblanke metaalbekkens der beide gamelans, waarvan de eene, de kyahi Goentoer Madoe, een erfstuk of poesaka, in de westelijke, de andere, de kyahi Naga (of Naga Wilaga), die een poetra of kopie van den andere is, in de kleinere oostelijke bangsal opgesteld werd. Om vier uur in den nacht worden beide naar het voorplein van den misdjid ageng, de groote moskee, die aan de westzijde van den grooten noordelijken aloon-aloon staat, overgebracht en de Goentoer Madoe op de zuidelijke panggoeng, de Naga op de noordelijke geplaatst.

(*Wordt vervolgd*).

dagbladpers werd het verzoek gedaan, ze in hare kolommen over te nemen of te bespreken en aan al onze leden, die ze niet direct van de commissie hadden ontvangen, werd ze bekend gemaakt door opname in het «Orgaan der Vereeniging» het *Koloniaal Weekblad.*

Toch vermeent *De N. C.*, dat wij het groote nut niet genoeg hebben aangetoond, dat gelegen is in ons streven om de nijverheid, de kunstnijverheid en de huisvlijt der inlanders in Oost- en West-Indië, aan te moedigen en vooruit te helpen, dat wij dit aan belangstellenden en *belanghebbenden* niet voldoende duidelijk hebben gemaakt. Wel wordt erkend dat dit, in 't *Koloniaal Weekblad* en ook in andere indische periodieken, bij herhaling is geschied, maar dit is niet voldoende, want het nederlandsch publiek, de *neringdoenden* b.v.. die als verkoopers belanghebbenden kunnen zijn, lezen die geschriften niet.

Maar juist omdat wij weten, dat het gros der Nederlanders geen indische periodieken leest, roepen wij steeds en riepen wij ook ditmaal de hulp der nederlandsche dagbladen in, om hetgeen wij schrijven in het belang van Nederland, zoowel als van Indië, verder te brengen.

De N. C. vergist zich echter toch, waar zij vermoedt, dat het ons aan belangstelling van de neringdoenden zou ontbreken. Nu reeds, nog vóór dat de Vennootschap aan 't werk is, mochten wij ondervinden, dat *belanghebbenden*, in den zin dien 't blad bedoelt, ooren en oogen flink open hebben. Ons verwijt van gebrek aan medewerking gold dan ook, zooals wij duidelijk hebben gezegd, eene gansch andere soort van belanghebbenden in den bloei van Nederlands bezittingen en koloniën.

Verder nog dit. Dezelfde opmerking, die in het door ons behandelde artikel van *De N. C* voorkomt, n.l. dat in het Bestuur van de op te richten Vennootschap ook de koopmanschap moet zijn vertegenwoordigd, werd eveneens in de vergadering van 21 April gemaakt en dat dit zoo moest zijn, was trouwens reeds door het voorloopig comité begrepen.

Niemand denkt er aan, dat tentoonstelling de hoofdzaak zou worden. Even als in iedere bazar zal ze slechts het middel zijn, om tot verkoop en tot nabestelling te geraken, terwijl in de monsterkamer de neringdoenden de gelegenheid zullen vinden, om relatiën aan te knoopen met de indische producenten of hunne tusschenhand. Waar het echter kan, moeten wij trachten producent en consument, zoo dicht mogelijk tot elkaar te brengen.

Mogen de andere nederlandsche bladen 't goede voorbeeld van 't hier geciteerde haagsche blad volgen en dus het nederlandsche volk nader brengen tot het goede doel, dat onze vereeniging in 't welbegrepen belang van moederland en koloniën, beide, nastreeft, dan zullen wij niet aarzelen om het harnas voor goed af te leggen en het, zoo 't kon, naar een of ander museum te verwijzen, als een memento voor hen, die na ons zullen komen om eendrachtig samen te werken tot de verdere volmaking van het Grooter Nederland, in tegenstelling met dan vervlogen dagen toen die eendracht, wat de behartiging der belangen van Noord, Oost en West aangaat, zooveel te wenschen liet, als thans helaas nog het geval is.

Oost-Indische berichten.

Suikercongrès te Semarang (2de dag). Nog eens de noodlijdende koffiecultuur. Verdediging der toegangen tot de Preanger-hoogvlakte. Onrustbarende achteruitgang van den oeconomischen toestand in Cheribon. Bangkoa-gift. Onderzoek naar steenkolen op Atjeh. Verbetering der rijstcultuur. De pretendent-sultan van Atjeh. Aankomst van zijn zoon te Batavia. Oprichting van een ondersteuningsfonds voor den handel te Soerabaija. Geen subsidies meer aan cursussen voor de hollandsche taal, ten behoeve van inlanders. Ziekenverpleging Semampir te Kediri. Onderzoek van regeeringswege naar de behandeling der mijnwerkers op Banka en over het vervoer onder toezicht van zieke mijnwerkers. De „Koninklijke" in Atjeh.

Op den *tweeden* suikercongrès-dag hield de heer van der Kolk eene voordracht over de fabricatie van molascuit, een procédé, om, van afgewerkte melasse vermengd met ampas, veevoeder te produceeren, dat op de groote markten in Europa en Amerika gereeden aftrek vindt. Spreker berekende de winst per fabriek op f 25000, doch betwijfelt of deze berekening in de practijk juist zal blijken. In het debat, dat op de rede volgde, werd afgedongen op de gegrondheid dezer verwachtingen. Molascuit wordt immers nog slechts 6 maanden in Engeland ingevoerd, zoodat van den prijs bij veel aanbod weinig valt te zeggen. Tevens werd gewezen op het gebrek aan brandstof bij de meeste fabrieken. De heer 's Jacob merkte hierbij op, dat in plaats van ampas wellicht dedek te gebruiken is.

Dr. Kamerling vermoedde dat op Java voor niet meer dan 5 fabrieken afzet zal blijken te worden gevonden. De voorzitter achtte de zaak van belang ook met het oog op het gaandeweg ontbreken van veevoeder op Java.

Hierna sprak de heer Lohman over het rendement en de contrôle in suikerfabrieken op Java. Hij wijst op verkeerde conclusies, die uit de rendementscijfers getrokken worden. Hij wenschte de fondsen, bij de tegenwoordige methode van fabricatie.contrôle, te vermijden door hervorming der analyse-methodes en nauwgezette doorvoering van de eischen, die de contrôle stelt. Hij wenschte verder fabricatie-contrôle in de fabrieken van buiten of een benoeming van eene permanente commissie voor de onderlinge contrôle, die de methode jaarlijks vaststelt, jaarlijks verslag uitbrengt over de resultaten en aangeeft in welke richting onderzoekingen dienen gedaan te worden, betreffende de contrôle. Hierop volgde zeer geanimeerde discussie, die door den voorzitter gesloten werd met de opmerking dat, hoewel het ideaal nog niet bereikt is, toch de methodes beter zijn dan voorgesteld wordt. De onderlinge contrôle had reeds groote en zegenrijke gevolgen gehad; voortdurend moest echter gestreefd worden naar verbetering van de cijfers.

Vervolgens hield de heer van Moll eene voordracht over de kwaliteit der molenrollen en de capaciteit onzer molens.

Achtereenvolgens werd besproken het vermogen der machine, de afmetingen van het drijfwerk, de carrier, de ampasvalplaats, den stand, vorm en de breedte van ampasstooterplaat en de grofheid van het oppervlak der molenrollen. Hierop volgde eene uitgebreide discussie, waaruit bleek, dat de meeningen zeer verdeeld waren.

***

Naar aanleiding van het opstel van den heer N. van Prehn in de *Soerabaija-Ct.* van 2 Maart j.l., over de noodlijdende koffiecultuur (zie Kol. Weekblad no. 5) schrijft Tiang Alit in de *Locomotief* van 24 Maart j.l., dat hij 't volkomen eens is met den heer van Prehn, en er nog mooie winsten met de koffiecultuur te maken zijn, maar dat die cultuur zeer zeker ten onder zal gaan, als met de tegenwoordige werkwijze wordt voortgegaan.

Ook de heer *Kluivers*, superintendent van de Handelsvereeniging „Amsterdam", sprak op de plantersvergadering te Malang in gelijkluidenden geest over het belang eener bemesting van de landen, met de bedoeling om de boomen te voeden.

In zijn opstel over „Roofbouw" heeft *Tiang Alit* trouwens reeds duidelijk zijne opinie gezegd over den achteruitgang van de waarde van het perceel door roofbouw; hij zegt echter dat die questie van het bemesten, de hoofdzaak dus, waartegen de geldschieters zich wel zullen blijven verzetten, steeds een struikelblok zal zijn; het onderhoud per bouw en per jaar kost dan f 30, terwijl het *nu* slechts f 9 kost, maar, zegt hij, er wordt niet gesproken over de productie, die in het eene geval „nihil" bedraagt en in het andere geval . . . . enfin de heer van Prehn heeft het immers uitgerekend.

***

De plaatsing van militaire opzichters der genie te Soemedang en Tjitjalenka, doet zien, dat thans een aanvang zal worden gemaakt met het oprichten van versterkingen bij die plaatsen, tot verdediging der toegangen tot de Preanger-hoogvlakte, zoo lezen wij tenminste in de *Locomotief*.

***

Een Cheribonner schreef in het *Bat. Nbl.* over den onrustbarenden achteruitgang van den oeconomischen toestand in Cheribon en zeide o. m.:

Waar de voornaamste factor voor den oeconomischen welstand, t. w. uitgestrektheid en hoedanigheid der bouwgronden, gunstig is, daar moeten andere oorzaken zijn voor de onrustbarende verschijnselen, welke zich hier voordoen. De vraag dringt zich op, welke zijn die oorzaken en wat moet er tegen gedaan worden? Want waar moet het anders heen en wat zal het einde zijn?

De heer G. N. Verloop geeft in datzelfde blad antwoord op die vraag en zegt: dat einde zal zijn, als er geen verandering in treedt, chronische hongersnood, vergezeld van pest en andere kwalen, zooals in Britsch-Indië en vernietiging van het volk.

De globale inkomsten der cheribonsche bevolking in 1872 waren van ongeveer 1 millioen zielen of circa 200.000 gezinnen f 24.300.000 of per gezin f 120 per jaar en thans van 330.000 gezinnen f 19.060.000 of per gezin f 60 per jaar.

Is verder commentaar noodig, waar de gemiddelde levensstandaard van het javaansche gezin op f 90 per jaar kan gesteld worden? In 1872 een vooruitgang van f 30 per jaar, terwijl nu het gezin jaarlijks f 30 inteert en dus het nationaal vermogen bijna met 10 millioen per jaar vermindert, zoolang er nog eenig bezit is.

Blijkens eene beschouwing in de *Locomotief* zit de hoofdoorzaak van den achteruitgang in het verval der visschersvloot en het ophouden van het transport van en naar de Preanger, door de opening van de spoorweglijn van Batavia door de Preanger; bij-oorzaken zijn het te niet gaan der gouvernements-koffiecultuur en de enorme vooruitgang in de bereiding der suiker en de vermindering der arbeidsloonen; vroeger f 0.35, thans hoogstens f 0.20 per dag.

De middelen om eenigzins verbetering in den toestand te brengen zijn, volgens den schrijver:

1°. door ten spoedigste eene verbinding tot stand te brengen van eene tramlijn van Indramajoe naar Karang-Sambong met de Semarang-Cheribontram en verder:

2°. van Cheribon over Koeningan Madjalangka naar Karang-Sambong, desnoods met rentegarantie van den staat en door de voltooiing van de tram der Semarang-Cheribonmaatschappij naar de Preangerlijn.

Daardoor worden ettelijke duizenden bouws uitstekende gronden opengelegd voor de teelt van gewassen, geschikt voor de Europeesche markt en de visschersvloot zal zich geleidelijk weder uit haar verval opheffen.

***

Naar aanleiding van de nieuwe phase, waarin het djokjasche drama dreigt te treden, betreffende den dood van luitenant Becking, die, zooals vermoed wordt, niet aan cholera, maar ten gevolge van vergiftiging moet zijn gestorven, kan het wellicht zijn nut hebben, het ondervolgende mede te deelen, zoo wordt uit Djokja aan het *Soerab. Hbl.* geschreven:

Wanneer men de „Bankoang" (welbekende indische knol) in wat gras of stroo laat ontkiemen, die vrucht daarna ongeschild over de oppervlakte tot een paar millimeters diepte raspt en het geraspte uitperst, verkrijgt men eene zoetachtige vloeistof, die zich in zoete, vloeibare spijzen of dranken absoluut onwaarneembaar laat vermengen en bij personen verschijnselen doet ontstaan, die van *a* tot *z* volkomen overeenkomen met de verschijnselen der zoo gevreesde cholera en evenals deze gewoonlijk met den dood eindigt. Slechts een microscopisch onderzoek der uitwerpselen, kan uitmaken of men met natuurlijke of beter uitgedrukt met de echte cholera te maken heeft, daar in het eerste geval de kommabacil wèl, in het tweede geval daarentegen niet aanwezig zal worden bevonden.

In Midden-Java, vooral in de Vorstenlanden, is bovenvermeld bankoagift bij den inlander wel bekend en heeft dit eene speciale benaming. Het kan vooral tijdens cholera-epidemiën uitstekende diensten bewijzen om personen, die om de eene of andere reden in den weg staan, op eene goedkoope en voor den dader vrij wel gevaarlooze wijze, uit den weg te ruimen."

Volgens den heer Klaring zijn het niet de knollen zelf maar de peulen van de bengkowang (bangkoan ook bengoek genoemd) die eene hevige bedwelmende werking hebben, welke op den dood uitloopt, zoo lezen wij in de *Pad. Crt.*, de knol zelf is door een ieder smakelijk en goed te nuttigen zonder eenig gevaar,

***

Aan het verslag van het mijnwezen over het 3de kwartaal, verschenen in de *Java Crt.*, ontleenen wij het volgende over het onderzoek naar steenkolen in Atjeh:

„Het onderzoek naar steenkool op het eiland Simeuloe werd voortgezet, waarbij wegens het gebrek aan goede kaarten, veel tijd moest worden besteed aan de topographische opneming. In vele kleine bergstroompjes kon de aanwezigheid van steenkool worden geconstateerd; maar slechts op drie plaatsen mocht het gelukken de, aan de oppervlakte komende, koollaag te ontdekken, welke echter door hare geringe dikte van circa 30 meter voor eene eventueele exploitatie weinig belooft. Tevens werd in het gedeelte der XXII Moekims, meer bepaald bekend onder den naam van de vallei der Atjeh-rivier, eene verkenning gedaan naar het voorkomen van steenkool, waarvan de aanwezigheid was bericht.

Op de bij de Kroeëng Meuleusong aangewezen vindplaats, niet ver van Indrapoeri, moest echter een donker gekleurd eruptief-gesteente, dat het voorkomen van steen- of bruinkool uitsloot, voor genoemde brandstof doorgaan.

Een ander voorkomen moest dat van Data Terbis in de nabijheid van Seuliméum zijn. Hier werden slechts kleine stukjes verkoold hout, waarschijnlijk afkomstig van de, in de conglomeraat en zandsteenlagen sporadisch voorkomende, boomstammen aangetroffen. Deze stukjes kool waren sterk pyriethoudend. Voor de aanwezigheid eener koollaag was niet de minste aanwijzing.

Het zuidelijke grensgebergte der vallei bestaat uit oudere eruptiefgesteenten en kalksteen, terwijl aan den noordkant jonge vulkanische gesteenten en jonge kalksteen op den voorgrond treden. De vallei bestaat grootendeels uit alluvium, diluvium en sedimentaire gesteenten.

Het boven Seuliméum gelegen gedeelte is nog niet bezocht."

***

Het *Consulair verslag van den heer* J. B. Planten te New-York bevat, blijkens het *Nieuws van den Dag in Ned.-Indië*, een paar zinsneden betreffende de rijstcultuur in Amerika, die ongetwijfeld van groot belang zijn voor onze Oost, voor *Java* vooral. De Indische regeering is in het welslagen der rijstcultuur ten zeerste betrokken, want de oeconomische toestand hangt daarvan voor een goed deel af, maar zij is er ook rechtstreeks in betrokken, omdat eene voorname belasting, de landrente, verband houdt met de productie der velden. Zij moet zich alzoo de zaak ernstig aantrekken en er niet tegen opzien, om zoo noodig, door het gratis verstrekken van goede zaadpadi, de oogsten te helpen vergrooten. Dat dit laatste mogelijk is, blijkt wel uit de volgende mededeeling van den consul-generaal:

„De rijstcultuur in de Vereenigde Staten heeft in de laatste jaren eene ware omwenteling ondergaan. Dertig jaren geleden waren de Staten Zuid-Carolina en Georgia bijna de eenige rijst-produceerende gewesten, want de opbrengst van den Staat Louisiana was niet noemenswaardig. De productie was toen voor Zuid-Carolina 120 millioen ponden, Georgia 52 millioen en Louisiana slechts 5 millioen. Nu evenwel zijn de Staten Louisiana en Texas de meest produceerende rijst-staten en de cultuur heeft zulke vorderingen gemaakt, dat voor alle staten in 1902 een oogst van 600 millioen pond had kunnen verwacht worden, indien ongunstig weder niet eene belangrijke vermindering van deze cijfers had veroorzaakt.

Het Federale Landbouw-departement importeerde uit Japan de „Kiushu"-rijst en verspreidde die onder de rijstplanters in de Golf-Staten. De gedane proeven toonden aan, dat deze rijstsoort 25 pct. meer opbracht en van veel betere kwaliteit is dan de Honduras-rijst, die in Louisiana algemeen verbouwd werd. Irrigatie-kanalen, verbeterde methoden van cultivatie, de laatste uitvindingen op het gebied van machineriën, dit alles zal tengevolge hebben, dat de rijstproductie der Vereenigde Staten weldra voldoende zijn zal voor de behoeften van dit land; daarbij komt nog dat millioenen acres nog onbebouwd zijn, terwijl de rijstcultuur eene goed loonende moet geacht worden."

Het blad vraagt of er in Indië proeven genomen zijn met Japansche rijst?

Verder schrijft het blad het volgende:

„Dat irrigatie een krachtig middel is tot verkrijging eener geregelde productie, is bekend; op Madoera, waar slechts 10 pct. der velden bevloeid is, wordt de oogst geraamd op 14 picols per bouw, in Pasaroean, waar haast alles geïrrigeerd wordt, op 34 picols. Op „verbeterde methoden van cultivatie" wordt in Indië wèl gelet, in een aantal gewesten viel weder verbetering waar te nemen, ten aanzien van de grondbewerking, de kweeking en het uitplanten der bibit en het bemesten van den grond, zegt het jongste Koloniaal verslag, maar van het gebruik van zaadpadi, van elders aangevoerd, zwijgt dit staatsstuk geheel."

***

Aan de *Sum. bode* ontleenen wij de mededeeling dat de Pretendent-Sultan van Atjeh werkelijk is gebleken een echte schuifbroeder te zijn. Dagelijks verschuift hij ± 1½ thail opium, waardoor hij physiek en moreel zeer achteruit is gegaan. Hij moet nu werkelijk het voornemen hebben opgevat, dezen hartstocht geleidelijk te bedwingen en er in toegestemd hebben zich gaandeweg met eene verminderde dosis opiumpreparaat (morphine) te behelpen.

Zijn zoon, Toeankoe Ibrahim, is onder geleide van Toekoe Paké Pidië (zijn kameraad) en den hoofdpenghoeloe Mohamed Roesdi en eenig gevolg te Batavia aangekomen.

Hij gaat, door de zorg der regeering, naar de hoofdenschool te Bandoeng, waar hij met zijn daarevengenoemden kameraad, naar het *Bat. Nbl.* en velen met dat blad wel zullen hopen, zal opgeleid worden tot een goed dienaar van het gouvernement.

Toeankoe Ibrahim is ongeveer 14 jaar oud en draagt een mutsje met gouden rand, als eenig teeken zijner waardigheid als sultanstelg.

***

Aan het *Soer. Hbl.* ontleenen wij het bericht der oprichting te Soerabaija van een ondersteuningsfonds, onder de auspiciën der Handelsvereeniging, ten doel hebbende haar leden ondersteuning te verleenen in geval van ziekte, van werkeloosheid, al dan niet gepaard met of tengevolge van ziekte. De leden moeten eene contributie betalen, geheven naar den maatstaf hunner maandelijksche bezoldiging en wel 1 pct. bij een tractement tot f 200 per maand, 1½ pct. van f 200 tot f 400 en 2 pct. boven f 400, met een maximum van f 12 per maand. Onderstand zal worden verleend in geval van ziekte, gedurende 3 maanden tot een bedrag van 30 pct. van het vaste salaris en tot een maximum van f 100 per maand; bij eenvoudige werkeloosheid gedurende 4 maanden tot een bedrag van 50 pct. en tot een maximum van f 150 per maand; bij werkeloosheid, gepaard of tengevolge van ziekte, tot een bedrag van 75 pct. en tot een maximum van f 200 per maand.

Het *Bat. Nbl.* vindt in het vorenstaande aanleiding om eens te wijzen op het *Weldadigheidsfonds van den Bataviaschen handel*, dat z. i. het voorbeeld van den soerabaijaschen handel dient te volgen, om dat fonds om te zetten in een van meer algemeen belang, werkend in het licht der openbaarheid. De tijden zijn voorbij, zegt dat blad, dat de handelsge-emploijeerden onverschillig zouden blijven voor een fonds, waarop zij weten, in tijd van nood, een beroep te kunnen doen en houdt zich overtuigd dat het grootste deel der handelsgeëmploijeerden de gelegenheid zal aangrijpen, om zich door eene vaste maandelijksche bijdrage, als 't ware, onderling te verzekeren tegen werkeloosheid door ziekte als anderszins.

Het bestuur der handelsvereeniging zij het vorenstaande in overweging gegeven.

De Regeering heeft, naar het *Bat. Nbl.* meldt, beslist, dat voortaan geen subsidies meer worden verleend aan cursussen voor de hollandsche taal, ten behoeve van inlanders.

Dit voorspelt niet veel goeds, ten aanzien van het, door den inspecteur van het inlandsche onderwijs gedane, voorstel tot oprichting van eene europeesche school voor inlanders te Padang, tenzij het de bedoeling is, de daardoor vrijkomende gelden te benutten voor onderwijs, van staatswege te geven, waarvoor veel te zeggen zou zijn, volgens de *Pad. Ct.*

***

Blijkens proces-verbaal, opgenomen in de *Java Crt.*, is de naamlooze vennootschap „Hotel des Indes" te Kediri overgegaan in eene andere en wel in die genaamd Ziekenverpleging „Semampir", welke zich ten doel stelt:

a. de aanneming en opleiding van ziekenverpleegsters;

b. de beschikbaarstelling van ziekenverpleegsters door de vennootschap, ter verpleging van zieken in particuliere woningen en in andere stichtingen of hospitalen, zoo in als buiten Kediri;

c. de verpleging van zieken van alle godsdienstige gezindten.

***

Blijkens het *Bat. Nbl.* dient met waardeering erkend te worden, dat de regeering den inspecteur van den civielen geneeskundigen dienst, Dr. C. Winkler, heeft opgedragen, zich naar Banka te begeven, ten einde een onderzoek in te stellen naar de gewraakte toestanden aldaar, in zake de behandeling der mijnwerkers. Het is te hopen dat de maatregelen, door de regeering ten gevolge van het onderzoek te nemen, zullen leiden tot eene afdoende verbetering der toestanden.

Ook kan met erkentelijkheid worden medegedeeld, dat de regeering ook het oor heeft geleend aan de vele klachten, vroeger in het blad reeds geuit, over het vervoer van zieke mijnwerkers, afkomstig van Banka; op hooger last is namelijk bepaald dat dit vervoer voortaan zal geschieden, onder toezicht van een europeesch politiebeambte en van een opziener in het stadsverband.

***

Uit Atjeh wordt aan de *Locomotief* geschreven, dat men in het Langsarsche overal aan 't boren is naar petroleum. Concessie is reeds gevraagd voor het terrein Paja Bili, van waar reeds dagelijks olie wordt weg- weggepompt.

Gedurende de maand Februari werden van Rante Pandjang 2,030,145 en van Paja Bili 518,563 liter ruwe olie verkregen.

West-Indische Berichten.

Van den leider der Saramacca-expeditie, den heer van Stockum werd sedert geruimen tijd niets vernomen, tot dat het *Gouv. Adv. blad*, in zijn nummer van 2. Maart l. l., wederom een uitvoerig bericht kon opnemen betreffende de wederwaardigheden der expeditie, gedurende de beide eerste maanden van dit jaar.

Aan het bericht van den heer van Stockum, geschreven aan den mond der Toekoemoetoe en gedagteekend 3 Maart l. l. ontleenen wij het volgende:

De leider vertrok den 1en Januari l. l. met de geografische afdeeling, bestaande uit 3 booten en korjalen, bemand met 16 man, gevictualieerd voor weken van het kamp, nabij den Jan Basi Gado. Van dat punt bestaat de rivier uit een aaneenschakeling van stroomversnellingen en vallen, die langzamerhand in stroomsterkte en hoogte toenemen, doch zonder ongevallen in 5½ dag werden gepasseerd. Den 11en Januari bereikte de expeditie het punt van samenvloeiing van Saramacca en Toekoemoetoe. Hier zocht de leider een geschikte plaats om een depôt van goederen en levensmiddelen te maken, liet er een briefje aan den heer de Kock achter en voer de Toekoemoetoe op, die bij de monding ongeveer 40 meter breed is, vrij ondiep en snelstroomend.

Na vergeefsche pogingen, om eerst langs de Toekoemoetoe en daarna langs een zijtak, die door den leider Jetiekreek gedoopt werd, het doel van dezen tocht den Hendrik-top nabij te komen, en telkenmale door ondiepten of versperringen van omgevallen boomen te zijn genoodzaakt terug te keeren, werd besloten den tocht naar den Hendriktop van een punt aan de Toekoemoetoe over land te aanvaarden.

Even benedenstrooms van den mond der Jetiekreek werd, aan den oever der Toekoemoetoe, een magazijntje voor de, achter te laten goederen gemaakt en den 19en Januari werd vandaar den tocht naar den, volgens door den heer van Stockum gemaakte berekeningen ongeveer 25 kilometers van daar verwijderden Hendriktop ondernomen.

Daar de leider 14 dagen meende noodig te hebben om dien afstand af te leggen moest, 7 dagen voor den terugtocht rekende, voor vier weken victualiën worden meegenomen om een week op genoemden top te kunnen blijven.

De tocht werd als volgt gemaakt:

Elken dag kapten 5 man, zoover zij konden komen, daarbij den weg in hoogte en breedte voldoende schoon makende voor het transport van de goederen. Den volgenden dag werd dan door de overige 10 man alles overgebracht tot het verste punt, dat de tracékappers hadden bereikt en daar gekampeerd voor den nacht.

Na den vijfden dag begon het terrein heuvelachtig te worden en tegen den tienden dag begonnen de manschappen teekenen van oververmoeidheid te geven.

Sommigen kregen koorts, anderen klaagden over kramp in de beenspieren. De leider zag zich daarop genoodzaakt een rustdag toe te staan, die de lieden weder op hun verhaal bracht. Aan drinkwater bestond gelukkig geen gebrek. In elk dal dat men doortrok werd meestal een stroomend kreekje aangetroffen.

Den 12den dag kon men van uit het kamp een bruisenden bergstroom waarnemen, die aanduidde, dat men zich hier aan den voet van een hoogen berg waarschijnlijk den Hendriktop bevond. Dit bleek werkelijk het geval te zijn en den 3den Februari besteeg de heer van Stockum dien top, langs een zeer moeilijken, gevaarlijken weg, die op enkele punten een

helling aanwees' van omstreeks 40°, en hooger op door den modderigen bodem uiterst glad was. De dragers brachten echter met het meeste gemak de zware lasten over naar den top.

De top, die een hoogte van ongeveer 1000 meters boven den zeespiegel bereikt, is niet kaal maar vrij dicht met hoogopgaand geboomte bezet, terwijl hij slechts van een zijde en wel die, welke de heer van Stockum toevallig had gekozen, is te beklimmen.

Bij aankomst op den top was de lucht helder en had de heer van Stockum een goed uitzicht, maar tegen den avond kwam een zware mist opzetten, gevolgd door harden Oostenwind met stormregens, waartegen zijn tentje, dat op het hoogste punt was opgeslagen, in het geheel geen beschutting gaf. Die eerste nacht op den top was alles behalve aangenaam. Storm en mist beletten den heer van Stockum ook de volgende dagen het uitzicht, zoodat hij zich genoodzaakt zag om, wilde hij niet onverrichterzake terugkeeren, de menschen terug te zenden om nieuwe victualie te halen.

Den 17den Februari, juist toen de meegebrachte voorraad proviand geheel was uitgeput, kwamen die lieden, vergezeld door den heer van Gelder met nieuwen mondkost aan. De heeren Pulle en de Kock waren door een lichten malaria-aanval, waaraan eerstgenoemde leed, verhinderd om den tocht mede te maken.

De heer van Stockum had intusschen den tijd benut om metingen te doen. Het mocht hem echter wegens de minder goede weersgesteldheid niet gelukken van den Hendrik-top af een even volledig panorama te meten als van den Jan Basi Gado.

Den 20sten Februari moest met het oog op de proviand voor de terugreis, de terugtocht worden aangenomen. Het kamp aan de Toekoemoetoe werd in 6 dagen tijds bereikt en den dag na aankomst aldaar keerde de leider met zijne lieden langs de Toekoemoetoe naar het kamp aan de Saramacca terug.

Van hier uit werd de opzichter de Bresse, die wegens het verminderde aantal arbeiders gemist kon worden, met 3 arbeiders in een visschersboot naar Paramaribo teruggezonden en daarbij belast met het overbrengen van de, tot nu toe verzamelde geologische, botanische en zoölogische voorwerpen.

Den 4den Maart l.l. zou de expeditie met 1 visschersboot en 3 korjalen vertrekken, om de Saramacca-rivier zoover mogelijk op te varen. De heer van Stockum is dan voornemens om, zoo de tijd het toelaat, op de terugreis een, beoosten de Saramacca gelegen bergtop of heuvel te bereiken en van daaruit een stel hoeken te meten op het bergland in het oostelijk gedeelte van de kolonie, wat in verband met de azimuths op den Jan Basi Gado bepaald, wellicht een uitbreiding van het in kaart te brengen gedeelte van het land zou mogelijk maken of althans voor een volgende expeditie van groote waarde zou zijn. De gezondheidstoestand van de leden der expeditie en ook van de arbeiders was bij afzenden van het bericht weer uitstekend. De heeren de Kock en van Gelder hadden in Januri weder een koortsaanval gehad en de heer Pulle had een paar dagen last van malaria gehad, maar allen waren op dat oogenblik weer gezond.

Ook in een ingezonden schrijven aan *Onze West* wordt de oprichting van een landbouwcredietbank in Nederland, met bijkantoor te Paramaribo, ten behoeve van den grooten landbouw in Suriname bepleit.

Met instemming lazen wij hetgeen Mr. J. ten Brink naar aanleiding van dit zelfde onderwerp in de *Nieuwe Courant* van den 25en dezer opmerkte:

Wil men daartoe den eersten stap doen, dan moet niet vergeten worden, dat alleen met Nederlandsch kapitaal de bankinstelling te stichten zou zijn, zoodat m. i. de aangewezen vorm zou zijn: oprichting van een hypotheekbank in Nederland, met bijbank te Paramaribo. Waar nog vele Nedelanders konden gevonden worden, die bereid waren geld te geven voor goudondernemingen, mag het verwonderlijk heeten, dat pogingen tot oprichting van een landbouw-credietbank tot nu toe schipbreuk leden, — hoewel de rentevoet in Suriname 6 tot 8 pct. bedraagt. Het grootste bezwaar voor het oogenblik lijkt mij te zijn dat de krulloten-ziekte zich nog te korten tijd geleden openbaarde, dan dat men haar verloop geheel zou kennen; intusschen is daarvoor de verbetering in het Saramacca gebied en ook reeds in andere districten een geruststelling. Heeft men de ervaring opgedaan, dat voor plantages, wier waarde, ondanks krulloten-ziekte geschat werd op ± $1\frac{1}{4}$ ton, geen eerste hypotheek voor een bedrag van f 20.000 is te verkrijgen; dat, behalve het zich onttrekken van de eenige te Paramaribo bestaande bankinstelling, ook in Nederland voor dit doel geen geld te verkrijgen is; en verzamelt men verder de noodige gegevens om zich van de kans van welslagen van een landbouwcredietbank op de hoogte te stellen, dan moet men wel concludeeren, dat alleen onbekendheid met dit operatieveld het niet bestaan van zulk een instelling vermag te verklaren.

Een voorbeeld kan hierbij worden genomen aan onze naburen: voor de plantage „Victoria" in Kameroen, groot 1200 H. A., waarin reeds $2\frac{1}{2}$ millioen Mark was verwerkt, terwijl nog slechts $\frac{1}{6}$ der exploitatiekosten door de productie (van 520 balen) werd gedekt, kon in Duitschland een obligatieleening van één millioen Mark geplaatst worden.

Mocht van meer bevoegde zijde in dezen eens de opinie vernomen worden, en het gezamenlijk overleg tot de oprichting van een landbouw-credietbank leiden, aan de kolonie zou een dienst bewezen zijn, die velen niet minder zullen achten dan de totstandkoming van den spoorweg naar het Lawa-gebied.

Indrukken van een franschen totok.

De heer Samson, die als correspondent van de *Dépêche Coloniale* ter tentoonstelling naar Hanoi toog en zijn blad over alles en nog wat, op die tentoonstelling en heel Indo-China betrekking hebbende, inlichtte, is ook eens naar Batavia overgewipt en heeft zijn, daar en op een reisje naar de Preanger vergaarde vluchtige indrukken weergegeven.

Wij laten den heer Samson aan het woord op het oogenblik, dat hij te Tandjong Priok, waarover hij niets heeft mede te deelen, in den trein stapt, die hem naar Batavia voert:

„De trein gaat aan eene zijde langs een kanaal, dat door talrijke laadbooten, door stoomschepen gesleept, wordt doorkliefd, en aan de andere zijde langs een, met waterpalmen bedekte moerassige streek, een land van koortsen en muskieten. Wanneer er drie honderd jaren verloopen zijn, sedert de inbezitneming van een land, had men beter kunnen doen en die verpeste streek gezond maken. Het is waar, bij de dokken te Singapore valt hetzelfde op te merken. Om van de Tandjong Pagar-Docks naar de stad te gaan moet men langs een weg, aan beide zijden door moerassen begrensd, die bij laag water droog loopen en dan stinkende geuren verspreiden. Het is dus niet alles even mooi in de koloniën van andere natiën en de Engelschen van Singapore, zoowel als de Hollanders van Batavia zouden ongelijk hebben de Franschen te bespotten, die in veel minder tijd dan zij, heel wat beters in Indo-China hebben tot stand gebracht.

De stad Batavia beslaat een groote uitgestrektheid, want de huizen, alle uithoofde van vrees voor aardbevingen gelijkvloers gebouwd, zijn omgeven van tuinen en zelfs van parken. De ritten, die men er kan maken, zijn dan ook eindeloos, maar vrij eentonig en zulks te meer, uithoofde van de inrichting van het eenig toegelaten vehikel, de *sado*. Het laag afhangend dak belet den, met zijn rug naar den koetsier gekeerden reiziger iets van den gevolgden weg te zien. Overal ziet men kanalen, waarlangs talrijke laadbooten zich voortbewegen, en waarin heel de inlandsche bevolking zich baadt, wascht en hare behoeften doet, onder het vaderlijk oog van een, nog hoogst gebrekkige politie.

Een schoone wandelweg, het Koningsplein, omringd van prachtige boomen, tamarindes, kanaris en waringins, voert naar het museum, dat een fraaie collectie, van met edelgesteenten versierde wapens bevat, die buitgemaakt zijn op de sultans, waarmede Holland oorlog voert, sedert het deze landen in bezit genomen heeft, terwijl men er ook nog een interessante muntverzameling vindt.

Des avonds wandelt alles langs de kanalen; de vrouwen veelal met loshangende haren en zonder hoed, in witte japon, de haar vergezellende heeren eveneens in het wit gekleed: de helmhoed wordt hier in dit land, op welk uur van den dag ook, genegeerd en het is gemakkelijk om er een vreemdeling te herkennen, alleen aan zijn hoofddeksel. De soldaten zelfs gaan in lakensche kleeding, het hoofd met politiemuts of sjako gedekt. De minachting voor de zon is diep en de Hollanders zien er niet naar uit, dat zij er minder wel bij varen. Des nachts worden alle bruggen over de kanalen bewaakt door schamel gekleede, brave landsdienaren, die als spoken oprijzen, zoodra een Europeaan voorbijgaat, en een rauwen kreet uitstooten ten teeken dat zij zorgzaam waken.

De uren worden aangegeven door houten klokken, waarop de wakers met een houten hamer trommelen, zoodat de lieden, wier slaap gestoord wordt door het gegons en het geprik van het genus *culex*, dat hier talrijk vertegenwoordigd is, zich rekenschap kunnen geven van den duur hunner foltering.

Na de stad te hebben bekeken, een bezoek te hebben gebracht aan den consul-generaal van Frankrijk, den heer de Coutouly, die mij allerminzaamst ontving, en verder de weinige Franschen te hebben opgezocht, die zich te Batavia bevinden, voerde mijn tevoren vastgestelde reisroute mij naar Buitenzorg, waar zich de vermaarde Plantentuin bevindt, de mooiste ter wereld, en, per sneltrein, vijf kwartier van Batavia gelegen. De spoorweg, die het eiland van het Westen naar het Oosten doorsnijdt, heeft slechts enkel spoor en volgt getrouw de golvingen van het terrein, dat hij doorloopt; de wagens zijn goed, met afzonderlijke afdeelingen voor de inboorlingen. Er loopen evenwel des nachts geen treinen, zoodat men, bij het afleggen van een eenigszins lang traject, genoodzaakt is om hier of daar, op een willekeurig station langs den weg den nacht door te brengen. Zoo komt 't dat men 36 uren noodig heeft van Batavia tot Soerabaija, een afstand ongeveer overeenkomende met dien tusschen Parijs en Marseille.

Een bijzonderheid van deze spoorwegen is dat de Hollanders hun tijd niet verliezen met het afroepen der namen van de stations en van den duur van het oponthoud enz. Een slag op de klok en de trein vertrekt, zelfs zonder dat er gefloten wordt; aan u is 't nu om u aan den laatsten wagen vast te klampen en te trachten in te stappen.

Het land, dat men doorkruist, is zeer bebouwd; oranjeboomen, ricinus-heesters, rijstvelden, maisaanplantingen enz. De plantengroei is er weelderig, maar dat is niets verwonderlijk met het oog op de zware regens, waarmede men elken namiddag wordt begunstigd en op de menigte van groote en kleine wateren, genre stroomen, die vastgehouden, afgeleid en verdeeld in duizende takken, het mogelijk maken om rijstvelden aan te leggen op hoogten, die ons onwaarschijnlijk zouden voorkomen.

Buitenzorg is een kleine, nette stad, bedolven onder het groen en op 263 meters boven den zeespiegel gelegen. De lucht is er ijler en de nachten zijn er koeler dan te Batavia. Het is de zetel van den gouverneur-generaal van Nederlandsch-Indië. De merkwaardigheid van de plaats is de vermaarde, in 1817 gestichte Plantentuin.

Het is onmogelijk de menigte van planten van het land en van uit den vreemde ingevoerde planten en boomen te beschrijven. De indruk, dien men na een bezoek aan dit park krijgt, is, dat het niet mogelijk moet wezen iets mooiers te zien. Men stelle zich b. v. de groote serre voor van den Jardin d'Acclimatation te Parijs, natuurlijk zonder de glazen afsluiting en dan een oppervlakte van 51 hectaren beslaande, en men zal dan een flauwe voorstelling hebben van de wonderen, die voor de oogen van den bezoeker zijn uitgestald."

De heer Samson geeft dan een korte opsomming van hetgeen alzoo in den Buitenzorgschen Plantentuin te zien is en gaat dan voort:

„De Hollanders, die zeer trotsch zijn op hun tuin, toonen zich zeer beminnelijke gastheeren tegenover de vreemde geleerden, die den tuin komen bezoeken om er hun studiën te maken.

Van Buitenzorg naar Garoet, de tweede halte op mijne reisroute, loopt de spoorweg door rijstvelden, theeplantages

Vereeniging OOST en WEST

Afdeeling 's-Gravenhage.

Aan het **Bureau Heerengracht 4,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.

Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *de Perponcherstraat n°. 93.*

Een modiste die werk in Oost-Indië zoekt.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Drie jonge Dames voor Juffrouw van Gezelschap. Eene ook voor lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Drie jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.

Een gegageerd Onderofficier der Genietroepen zoekt een betrekking voor loopend beheer; schrijfwerk of eene eenvoudige administratie; ook kantoorwerk in die richting.

Eene dame voor 't les geven aan spraakgebrekkigen.

Een Dame les geven in teekenen en portretschilderen.

Een geroutineerd boekhouder 5 jaren als zoodanig in een hotel te Parijs werkzaam. Is tevens correspondent in de moderne talen. Uitmuntende referentiën.

Twee Dames voor pianolessen.

Een heer, gewezen fabricatiechef suikerfabriek, met diploma machinistenschool, voor admin. betrekking.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Eene Dame te Leiden voor het maken van uitzetten.

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Vier Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indiën gaan.

Drie Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.

Twee Dames zoeken plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.

Een jonge Dame zoekt een t'huis zonder salaris bij eene dame om deze in de avonduren gezelschap te houden; kan in 4 talen voorlezen en maakt muziek.

Drie Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Eene Juffrouw voor Depôthoudster.

Een bekwaam machinist machine bankwerker voor plaatsing in Oost- of West-Indië.

Drie gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Een Dame voor administratieve betrekking.

Drie jonge Meisjes en een jonge Weduwe om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Twee gep. offi, reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Conducteur der art. O.-I., met uitstekende aanbevelingen, voor admin betrekking, toezicht houden in fabriek, concierge, enz.

Bijblad VAN HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Donderdag 30 April 1903.

nz., terwijl men talrijke rivieren voorbijstoomt, die echter lle een kleur hebben als van gesmolten koffie-ijs. Het is nderdaad hier niet mogelijk om helder water te zien te rijgen. In de hotels drinkt men niet anders dan soda- of pollinariswater, de twee geliefkoosde dranken der ingeetenen.

Te Garoet bevindt men zich op een hoogvlakte, die ondom door hooge vulkanen is ingesloten, welke alle in nin of meer verwijderde tijden van zich hebben doen spreen, zooals de Goentoer, op een half uur afstands van aroet, waar de gids mij de gevolgen van de laatste uitarsting aantoont, welke eene zijde van den berg geheel eeft verwoest en een krater, op 300 meters van den top evormd.„

De fransche reiziger geeft hierop een hoogst vluchtige eschrijving van zijne bestijging van den Papandajan, an uit Garoet, en van den Tangkoeban Prahoe, van uit andoeng, en plotseling is hij dan weer terug te Batavia n gaat dan aan het philosopheeren.

„Terug te Batavia, blijft de indruk bij van een heerlijk, nvergelijkelijk rijk land, van een volslagen onderworpen olk, dat zelfs een, 'n weinig hinderlijke onderdanigheid an den dag legt, maar het hollandsche bestuur is niet de erwezenlijking van een schoon droombeeld — verre van dat.

Het is op Java zeer moeilijk om cultures of industrieën n het leven te roepen; alles behoort aan den staat, die ooveel mogelijk het monopolie in handen houdt en weinig uimte laat voor het particulier initiatief. Het is b. v. de aat, die de koffie koopt en verkoopt; ongelukkig is de inst daarop niet meer ongeveer 3 tot 400 percent zooals oorheen en Java ziet zich telkenmale voor een deficit eplaatst, niettegenstaande de monopolies op de kinine, op et opium enz.

Holland is bovendien niet zoo heel rijk, er zijn hier niet enoeg ambtenaren. Dit geldt ook voor het leger, dat sedert ertig of veertig jaren verderfelijke oorlogen heeft te voeren et de Sultans van Sumatra. De politie moet nog geheel eschapen worden, de lieden zijn zelfs genoodzaakt om zich v. te Meester-Cornelis, in de onmiddellijke nabijheid van atavia, te verdedigen tegen benden gewapende roovers. indelijk zien de Hollanders, phlegmatieke luitjes, er mij et naar uit dat zij erg hard werken. Waarschijnlijk is at toe te schrijven aan den kolonialen invloed. Over het gemeen worden de winkels en magazijnen des morgens n tien uur geopend en ten één ure 's namiddags is alles eer gesloten tot den volgenden dag.

Om kort te gaan, op het oogenblik heeft Indo-China iets te benijden aan Singapore, dat zelfs na honderd jaren iet eens op een spoorweg kan wijzen, die het kleine eiland aarop het gelegen is doorsnijdt, en ook niet aan Java, aar de Hollanders in een tijdsverloop van drie honderd aren weinig van hun prachtig bezit hebben weten te maken; oozeer zelfs dat Indo-China zijn teveel aan rijst herwaarts an zenden voor de voeding van den Javaan. Onze steden Indo-China hebben ook al niets aan die in de naburige oloniën te benijden. Wat cultures betreft mag, met uitndering van Annam, dat een land der toekomst is, voor do-China niet gerekend worden op zoogenaamde rijke ltures, dat is waar. Maar, met wat wij hebben, komen ij tot batig saldi, terwijl onze hollandsche buren met korten werken.„

Van vreemde Koloniën.

Duitschland. De heer Pierre Decharme, ambteaar aan het fransche ministerie van koloniën, voor ien de duitsche *Schutzgebiete* reeds geruimen tijd en bron van studie vormden, heeft in een onlangs erschenen werk, *Compagnies et sociétés coloniales llemandes*, een duidelijk overzicht gegeven van de ntwikkeling der duitsche koloniale politiek en van e gewichtige rol, welke groote, met uitgebreide, naenoeg onbeperkte volmachten toegeruste maatschapjen daarbij hebben vervuld.

De schrijver wijst er in een inleidend woord op hoe, a de afschaffing in 1850 der Engelsche Oost-Indische ompagnie, van de laatste dus der groote maatschapjen van het verleden, in het laatst der vorige eeuw ederom het optreden van diergelijke machtige corratiën viel te constateeren, welke niet alleen econoische maar ook politieke doeleinden nastreefden, en dit opzicht als het ware aanvulden datgene, waarin e betrokken staat te kort schoot, waar 't gold zich euw, òf uitbreiding dan wel bevèstiging vau koloniaal ezit, met name in het zwarte werelddeel te verzekeren.

Wat Duitschland aangaat, meent de schrijver dat eze vorm om zich, langs middelijken weg dus, in et bezit van koloniën te stellen, als het ware aanewezen werd door de ontwikkeling der duitsche oloniale politiek en den economischen toestand van et, in 1870 wedergeboren rijk.

Hoewel in den germaanschen stam een zucht tot xpansie duidelijk op den voorgrond treedt, en in den op der eeuwen, zoowel van de zijde van particueren, als de Ehingers van Neurenberg en de elsers van Augsburg in Venezuela, als van de zijde an den Grooten Keurvorst en zijn opvolger, op de estkust van Afrika en in Midden-Amerika, getracht erd om vasten voet te verkrijgen, was toch, volgens en heer Decharme, door al hetgeen aan het herstel an het duitsche keizerrijk vorafging, het denkbeeld n koloniën te verwerven aan de groote massa van het uitsche volk vreemd. Zelfs de grondvester der duitsche enheid, vorst Bismarck was oorspronkelijk verre van en voorstander eener koloniale politiek. „Wij Duitschers ebben geen koloniën noodig" meende hij en voegde aaraan toe: „Wil men dat wij op de poolsche edelen elijken, die zich in het bont steken, terwijl ze geen emd aan het lijf hebben?" Deze redeneering, zegt e heer Decharme, die aan den ijzeren kanselier in it opzicht overigens alle recht laat wedervaren, dat em toekomt, ging op ten tijde van de onderteekening an het verdrag van Frankfort, want Duitschland had en vooral op het gebied van zijn economische ontikkeling nog veel te doen, maar, nadat twintig jaren ter het streven van Bismarck aan de natie een vervloedigen oogst van schatten, het resultaat van aar bewonderenswaardige ontwikkeling op het gebied an handel en industrie, had verschaft, moet de kanelier wel eens zijn uitspraken van voorheen hebben etreurd en, bij wijze van compensatie, wendde hij en al zijn krachten aan om de particuliere, koloniale ndernemingen te steunen.

Al spoedig was het echter aan Bismarck gebleken at er werkelijk veel te zeggen viel voor de strooming, ie zich in het rijk ten behoeve van eene actieve oloniale politiek openbaarde. Maar het votum van en Rijksdag, die den 22sten April 1880, met 128 egen 112 stemmen, het wetsontwerp verwierp, waarbij an de nieuwe maatschappij, die de Zuidzee-nederettingen van het huis Godeffroy zou overnemen, edurende 20 jaren een rente van 3 pct. werd verekerd, gaf hem aanleiding om de noodige voorzicheid te betrachten bij het inslaan van den weg, aarop hij, ook tengevolge van de raadgevingen der roote kooplieden van Bremen en Hamburg, het rijk eende te moeten voeren, doch dien hij als het ware voor het eerst betrad, toen hij den 24sten April 1884 zijne bekende dépêche aan den duitschen consulgeneraal te Kaapstad zond, waarin dezen werd opgedragen, om het bestuur der Kaapkolonie mede te deelen, dat de, door den koopman Luderitz in Zuidwest-Afrika verworven rechten en bezittingen onder bescherming der duitsche vlag waren gesteld.

Genoemde datum kan als de geboortedag van de actieve duitsche koloniale politiek worden beschouwd. Maar nog hoopte Bismarck, met de wetenschap voor oogen dat het duitsche volk nog niet rijp was voor zulk een politiek, deze te kunnen volgen met behulp van groote maatschappijen, geschoeid op de leest der engelsche en hollandsche Oost-indische Compagnieën van weleer, en welke zich geheel met het bestuur enz. der onderscheidene koloniën, onder het oppertoezicht der duitsche regeering zouden willen belasten. Die hoop werd niet verwezenlijkt. Al kon ook in Duitsch Oost Afrika en op Nieuw-Guinea het bestuur aanvankelijk geheel op de betrokken maatschappijen worden overgedragen, reeds spoedig bleek het dat deze niet tegen de opgelegde taak opgewassen waren, en het einde was dat ook daar, evenals in Duitsch Zuidwest-Afrika, in Kameroen, in Togo en op de Carolinen het rechtstreeksch gezag moest worden ingevoerd.

Zij het dus ook dat bedoelde maatschappijen niet aan de verwachtingen hebben beantwoord, welke men zich van hooger hand van haar optreden voorstelde, het valt niet te ontkennen dat zij de tot stand koming van het duitsche koloniale rijk hebben mogelijk gemaakt in een tijd, toen handelen urgent, maar het duitsche volk niet genegen was om de daartoe noodige offers te brengen.

De heer Decharme geeft hierop in het tweede en derde hoofdstuk van zijn werk een overzicht van den reehtstoestand der duitsche koloniale maatschappijen, zooals die zich in den loop der tijden hebben ontwikkeld en van de politieke machtstelling der groote, met het keizerlijk charter begiftigde maatschappijen, die de ontsluiting der verschillende koloniën tant soit peu hebben bewerkstelligd, voor zoover dit haar met den geringen steun van het duitsche volk en hare dientengevolge beperkte middelen mogelijk was.

Vier der belangrijkste maatschappijen namen, met het oog op de bezwaren, die de voorschriften van het oude duitsche „Aktiengesetz" aan de oprichting van koloniale maatschappijen in den weg legden, bij hare oprichting den vorm aan van corporatiën, in den zin der pruisische wet. Dit waren:

De „Deutsche Kolonial Gesellschaft für Südwest-Afrika";

De „Neu-Guinea Kompagnie";

De „Deutsche Ostafrikanische Gesellschaft"; en

De „Witu-Gesellschaft"; welke laatste sedert werd ontbonden, daar tengevolge van het, in 1890, door den opvolger van Bismarck, graaf Caprivi, met Engeland gesloten, voor Duitschland hoogst onvoordeelig zoogenaamd „Hosenknopfvertrag" moest worden afgezien van de overname der, door de gebroeders Denhardt in het sultanaat Witoe verkregen rechten, dat bij genoemd verdrag aan Engeland werd toegekend, evenals de eilanden Zanzibar en Pemba, waartegenover Engeland o.a. het eiland Helgoland afstond. Stanley zeide naar aanleiding van deze transactie dat Duitschland een nieuwe pantalon had gegeven in ruil voor een ouden knoop van 'n unexpressible.

Andere maatschappijen dan de hier genoemde, hebben zooals o. a. de „Jaluit-Gesellschaft" den vorm van naamlooze vennootschappen aangenomen, weer andere dien van commanditaire vennootschappen en zoo meer.

Wat de politieke machtstelling der, met een keizerlijk charter begiftigde maatschappijen, de „Deutsche Ostafrikanische Gesellschaft" en de „Neu-Guinea Kompagnie" aangaat, valt op te merken, dat in de charters, geen bepalingen voorkwamen betreffende verschillende gewichtige vraagstukken als die, ten aanzien van monopoliën, slavernij, godsdienst en gewoonten der inboorlingen, en van den aanleg van groote publieke werken. De schrijver wijst op deze omissie als een tegenstelling met de, aan overeenkomstige engelsche maatschappijen verleende charters.

In de beide volgende hoofdstukken gaat de schrijver in het bijzonder het optreden na der hiervoren met name genoemde maatschappijen, waarvan alleen de „Jaluit-Gesellschaft" op gunstige financieele resultaten kon wijzen. Wij komen hierop nader terug. Bovendien behandelt de schrijver in het vijfde hoofdstuk de quaestie van de, tegenover vreemde maatschappijen in de duitsche Schutzgebiete aangenomen houding.

Sedert 1891 had de Koloniale Raad rekening gehouden met de mogelijkheid der vestiging van talrijke en machtige vreemde maatschappijen in het, onder duitsche bescherming gestelde gebied. Er werd besloten om aan de duitsche regeering de volgende regels ter goedkeuring voor te leggen:

„Vreemde maatschappijen, die zich in de duitsche koloniën willen vestigen, moeten daartoe machtiging verzoeken aan de duitsche regeering. Als van onwaarde zullen worden beschouwd de, aan zulke maatschappijen, rechtstreeks door inlandsche hoofden verleende concessiën, in het bijzonder wat aangaat: machtiging tot het aanleggen van wegen en spoorwegen, handelsmonopoliën en mijn-exploitatie."

Deze bepalingen, zegt de heer Decharme, zijn volstrekt niet buitensporig te noemen. Toch werden zij niet van hooger hand bekrachtigd en men zou zelfs kunnen zeggen, dat de regeering zich geenszins met den geest dier bepalingen kon vereenigen, met het oog op de belangrijke, aan engelsche maatschappijen in Duitsch Zuidwest-Afrika verleende concessiën.

In het zesde hoofdstuk heeft de schrijver het in het bijzonder over de groote, ook vreemde maatschappijen, waaraan in Kameroen en Duitsch Zuidwest-Afrika belangrijke voorrechten werden toegekend en groote uitgestrektheden gronds in exploitatie afgestaan. Hiertegen gingen evenwel in Duitschland vele stemmen op en het komt den heer Decharme voor, dat de duitsche regeering niet genegen is om nieuwe uitgebreide concessiën als de hier bedoelde te verleenen.

In een slotwoord wijst de schrijver nog op het falen van het, door von Bismarck vooropgestelde stelsel van kolonisatie, hetgeen zooals wij reeds aangaven hoofdzakelijk moet worden toegeschreven aan den geringen materieelen en moreelen steun, waarop de betrekkelijke maatschappijen van de zijde van het duitsche volk en zijne vertegenwoordiging konden rekenen. Haar economisch doel werd niet bereikt, maar zij hebben de politieke rol vervuld, die von Bismarck haar had toegewezen. Zonder haar zou Duitschland zich niet bijtijds in Oost-Afrika en op Nieuw-Guinea hebben kunnen vestigen. Voorts legt de heer Decharme er den nadruk op, dat de duitsche koloniale politiek in de eerste plaats, ja nagenoeg uitsluitend het oog op commercieele doeleinden heeft gericht. De Schutzgebiete zijn bovenal exploitatieterreinen.

Somaliland. Wij hebben onlangs een kort overzicht gegeven van de krijgsverrichtingen der Engelschen tegen den fanatieken Mollah, dien men in een hoekje wenschte op te drijven om hem dan onschadelijk te maken. Sedert bevatten de engelsche berichten omtrent den toestand aldaar voor de engelsche wapens gunstig nieuws, totdat nu onlangs het bericht kwam van de vernietiging der colonne Plunkett en van de nederlaag der colonne Gough.

Na de landing der engelsch-indische troepen in Obbia werd besloten om in twee colonnes tegen de strijdkrachten van den Mollah op te rukken.

Eene colonne, onder de bevelen van kolonel Swann zou van Berbera over Bohotle oprukken en een andere, onder het bevel van den opperbevelhebber der expeditionnaire troepenmacht, generaal Manning, van Obbia. Beide colonnes zouden trachten zich te vereenigen en daarbij den Mollah in te sluiten. De vereeniging had plaats maar de insluiting bleef achterwege.

Nog den 2en dezer werd echter door kolonel Swann gerapporteerd, dat het tot zijne colonne behoorende kameel-korps tot op een afstand van 20 mijlen van Galadi was doorgedrongen, doch er niet in kon slagen om verbinding te krijgen met de colonne-Manning, niettegenstaande deze laatstgenoemde plaats reeds den 31sten Maart ll. had bezet. Galadi werd na een kort gevecht met lieden van den Mollah genomen en er werden een groot aantal bronnen gevonden, wat in deze overigens waterlooze streek een ware verademing voor de expeditionnaire afdeeling gaf.

Generaal Manning bleef niet stil zitten te Galadi. De Mollah moest verder worden nagezet, terwijl de colonne bovendien van alle zijden door den beweeglijken vijand werd omringd, zoodat het, dan weer hier dan weer daar in de buurt van Galadi tot een treffen kwam.

Den 1sten dezer deed generaal Manning een verkenningstocht in de richting van Walwal maken, waar de hoofdmacht van den Mollah zou zijn geconcentreerd. Hiertoe was een afdeeling onder de bevelen van kolonel Plunkett, aangewezen, die den 8sten dezer in de nabijheid van Walwal in gevecht kwam met den vijand, die onversaagd opdrong maar ten slotte werd teruggedreven met achterlating van 30 dooden, 600 kameelen en 5000 schapen. Een vervolging was onmogelijk met het oog op de geringe sterkte der engelsche afdeeling en het gebrek aan bereden troepen.

Den 5den dezer had kolonel Cobbe, ten westen van Galkayoe, van welk punt generaal Manning naar Galadi was opgerukt eveneens een ontmoeting met een aantal kameelen en schapen, waarbij zich ook eenige Somalis bevonden. Van de eerste werden resp. 1500 en 6000 stuks buit gemaakt.

Intusschen was bericht ontvangen dat de Mollah uit Walwal zou zijn gevlucht in de richting van Dik, ten Noordwesten van die plaats. Er werden nu schikkingen getroffen tusschen de engelsche troepen en de krijgers van Menelik, om den Mollah in het noordwestelijk gedeelte van Somaliland op te drijven.

Met het oog hierop wellicht kreeg kolonel Cobbe den 10den dezer last om met 6 compagnieën en de batterij Kings African Rifles (negertroepen), 6 maxims van het kameelkorps op te rukken naar Wardair, op 90 mijlen afstands van Galadi gelegen.

's Anderen daags werd de afdeeling gevolgd door 50 man van het Boeren-contingent en 20 man van de Somalische bereden infanterie (negers).

Generaal Manning zou met het 2de regiment Sikhs onmiddellijk in de richting van Gerlogoebi oprukken.

De colonne Cobbe bevond zich den 17den dezer te Goemboerroe, op 40 mijlen afstands ten westen van Galadi gelegen, toen het onheil met de afdeeling Plunkett voorviel, die uitgezonden om een detachement te ontzetten, dat men aangevallen waande, zich te ver vooruit waagde en door een overmacht, met uitzondering van een handvol manschappen geheel vernietigd werd. 37 vluchtelingen konden den zareba van de colonne Cobbe bereiken, die nu evenwel noch voor noch achteruit kon en door generaal Manning moest worden ontzet.

Weinige dagen na de ontvangst van deze Jobstijding kwam het bericht van de nederlaag van de colonne van majoor Gough, bij Danop ten zuidwesten van Bohotle, tengevolge waarvan die colonne op laatstgenoemde plaats moest terugtrekken.

Neemt men nu in aanmerking dat de oostelijke operatielijn over Obbia tegelijk met die havenplaats als basis werd opgegeven, toen de verbinding tusschen de colonnes Swann en Manning was tot stand gekomen, dan zal men moeten inzien dat de positie der engelsche expeditionnaire macht verre van benijdenswaardig is, en dat vooral ook met het oog op de omstandigheid, dat het in Berbera en omstreken, de operatiebasis, onder de inlandsche bevolking ook al broeit. Den 14den dezer kwam de engelsche consul van Berbera, kapitein Cordeaux, met 30 man van de Bombaysche grenadiers te Bulhar aan, bij wijze van voorzorgsmaatregel tegenover de, door de inboorlingen aangenomen dreigende houding en ter voorkoming van herhaling van opstootjes, die zich daar evenals te Berbera hadden voorgedaan.

Men ziet nu de Engelsche macht versnipperd over een lange, door een waterlooze woestenij voerende operatielijn, waar langs nu op twee verschillende ver uit elkaar gelegen plaatsen aan engelsche afdeelingen gevoelige klappen werden toegebracht, terwijl de bevolking op de operatiebasis ook al niet meer vertrouwd kan worden.

En nu komt de zomer in het land en daarmee de hitte, 113 graden Fahrenheit in de schaduw, en dat zonder dat er een zweem van schaduw is te bekennen. Nu komen ook de zandstormen opdagen, terwijl er geen druppel water valt. En nu komt ook de Mollah te voorschijn, dien de Engelschen zoo lang niet konden vinden, evenmin als zij, zooals de *Réforme* van Alexandrië mededeelt, de karavaan konden onderscheppen, die door den Mollah naar Busato aan de Noordkust werd gezonden om er de, voor hem bestemde munitie te halen.

Napoleon beging een fout toen hij te Moskou in de eerste dagen van September niet inzag, dat het oogenblik was gekomen om zich voor den russisschen winter te bergen. In Somaliland gebiedt de voorzichtigheid, dat men zich in de maand April aan de kust in veiligheid stelt.

INGEZONDEN.

Emigratie van Javanen.

Met mijnen dank voor de waardeering van mijn ingezonden opstel, erken ik gaarne met U, dat, waar het absolute niet te verkrijgen is, men met het relatieve tevreden moet zijn. Bedoelde Commissie alléén in Indië te creëeren zou ik minder wenschelijk achten: 1o. omdat in den regel van Europa meer werkkracht uitgaat, 2o. omdat over het bevolkingsvraagstuk ook in het sterk bevolkte W. Europa heel wat studie gemaakt is, waarvan de resultaten hier gemakkelijker te bereiken zijn dan in Indië. Ik bedoel Tijdschriften en Bibliotheken.

Met de meeste hoogachting,

Rotterdam. 17/'03. Dr. J. RUTGERS.

Kolonisatie in onze Oost.

WelEd. Heer Redacteur!

Met bijzonder veel belangstelling volgde ik een en ander wat dezer dagen in uw zoo zeer gewaardeerd blad werd geopperd inzake kolonisatie in onze Oost met lieden van het land zelf. Het zij mij vergund hier ook eens iets te mogen opmerken over kolonisatie, van hier uit te bewerkstelligen.

Het behoeft allerminst betoog dat dit, mits zaakkundig en voornamelijk *practisch* geleid, kon dienen tot zegen voor vele hier met zorg door den tijd komende gezinnen, en uit nationaal oogpunt zeer aan te bevelen zou zijn. De meeste dergelijke ondernemingen worden slecht voorbereid, worden geheel *onzaakkundig* geleid, doordien geen practische mannen de leiding hebben.

Om deze zaak rollende te krijgen diende zich allereerst een hoofdcomité te vormen, bestaande uit kenners van Indië, natuurlijk voornamelijk wat hare agrarische en economische toestanden betreft, verder uit eenige kundige mannen hier te lande, die eenige leiding konden geven inzake allerlei vraagstukken die onze landbouwtoestanden betreffen, voorts uit eenige andere personen, die in allerlei andere problemen, als juridische en medische, raad konden geven.

Dit comité wekke in woord en geschrift 't volk hier te lande op door plaatselijke comité's, om deze zaak eens onder de oogen te zien.

Een zeer practisch idee werd reeds door enkele groninger boeren in beoefening gebracht voor kolonisatie in Noord-Amerika; ze werden 't namelijk onderling eens, dat een hunner voor gezamelijke rekening, de reis zou doen om alles eens persoonlijk vooraf in oogenschouw te nemen. Het oordeel van een vakgenoot, standgenoot, uit dezelfde omgeving en dien ze bovendien kennen, heeft oneindig veel meer waarde, dan de opinie van wie ook. Bovendien hoe ter wereld zal een indische specialiteit, hoe bekwaam ook of welk ander persoon, werkelijk *die* informatiën, *die* vertrouwbare adviezen geven, die een der hunnen kan geven.

Werkten de plaatselijke comité's aldus, dan zou de zaak langzamer maar degelijker opgezet worden.

B.v. op plaats A doet 't plaatselijk comité een oproeping en er melden zich 8 landbouwersarbeiders aan, die lust hebben als kolonist naar de Oost te gaan.

Natuurlijk een arbeider kan geen bedrag van eenig belang daartoe bijdragen, doch men komt overeen elk zooveel te storten, kiest uit hun midden een persoon die voor hen daarheen gaat. Waar *'t arbeiders geldt* diende 't plaatselijk comité, de benoodigde reis- en verdere onkosten mede te dragen door contribuanten (vrienden voor deze uitnemende zaak, en er zijn er velen, ja meer dan men oppervlakkig meent).

Nu doet 't plaatselijk comité bericht hiervan aan 't hoofdcomité, dat zoo mogelijk ook nog financieel steunt, en voorts alles aanwendt bij de regeering, bij de Stoomvaartmaatschappijen enz. om den overtocht zoo *goedkoop mogelijk*, te doen zijn, en om den emigranten alle noodige faciliteiten te bieden, hun adviezen te geven welke streek van Indië de meest geschikte is &c &c; in 't kort bepale dit zich uitsluitend tot de *algemeene* leiding. Leidt zulk een proefstuk tot 't gewenschte resultaat, dan moet 't comité door zijn bemiddeling den lieden elk een stuk grond in erfpacht van de regeering verschaffen en zoo mogelijk eenig bedrijfskapitaal voor allereerste behoeften, en hiervoor de noodige stappen bij de regeering doen.

Waar men klein begint, en den grond voor lange jaren in erfpacht krijgt tegen de luttele som, die gewoonlijk per bouw gevraagd wordt, en bij de zeer kleine levensbehoeften, die men ten gevolge van 't weelderig klimaat heeft, zou niet zulk een groot bedrag noodig zijn om mee te beginnen, terwijl menig jonge man op de plaats zijner inwoning bij vrienden nog wel steun zou vinden indien hij goed bekend staat. Zoo voortgaande zouden van uit verschillende plaatsen zulke expedities kunnen georganiseerd worden, ter vorming van een landbouwende bevolking.

Zooals dit nu bovenstaande 8 mannen zouden kunnen doen, kunnen 't ook 8 bakkers, 8 kleermakers, 8 veehouders, 8 warmoeziers, 8 smeden &c &c in vervolg van tijd doen.

Het hoofdcomité bepale zich dus ~~uitsluitend tot~~ de algemeene leiding zooals boven gezegd, verder dient 't waar 't geldt medische hulp, onderwijs &c &c, ook zijn steun te bieden, doch de leiding van emigratie zelf late men aan de emigranten onder leiding van de plaatselijke comité's over.

Ik heb hier mijn opinie gezegd in deze zaak, die zoo zeer mijne belangstelling heeft, en houd me zeer aanbevolen voor critiek in opbouwenden zin, opdat de zaak hierdoor groeie; ook mijnerzijds ben ik gaarne bereid deze zaak eenigszins verder te ontwikkelen.

Wie neemt echter 't initiatief tot 't vormen van een voorloopig Hoofdcomité?

Voor verleende plaatsruimte dankende teeken ik

WelEd. Heer Redacteur

Uw dw. d.

ROELOF.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschr. van het Kon. Inst. van Ingenieurs. Afd. Ned.-Indië. 1901—1902. Batavia, 1903.

De mechanische opiumbereiding, verpakking van bereid opium en de electrische installatie van de fabriek der opiumregie. — Diepboringen in Ned.-Indië. — Een en ander betreffende de goudmaatschappijen Lebong-Soelit en Redjang-Lebong. — Proef eener methodische berekening van drukwaterleidingen voor militaire etablissementen.

Vragen van den Dag. 1903, afl. 4.

Prof. Dr. Hendrik Kern (6 April 1833 — 6 April 1903). Met portret.

Orgaan der Ned. Zendingsvereeniging. Mei 1903.

Zendingsdag der Ned. Zend. vereeniging. — Staat onzer zendingsposten op ulto. Dec. 1902. — Verslag over het jaar 1902. — Nood in Indramajoe. (Verantwoording der ingekomen gelden).

De Indische Mercuur. 28 April 1903. No. 17.

Koloniaal museum te Haarlem. Regeling van den kinineverkoop in Italië. — Dr. J. Sack: Onderzoek van twee Ned.-Indische vetsoorten [Champaca-vet en Kadam-zaad en-vet.] — Th. R. de Grient Dreux: Connecticut „Shade Grown" Sumatra Tabak. — Een Amerikaansch oordeel over eenige oeconomische vraagstukken in de Britsche en Hollandsche koloniën in Azië. — Het zesde Suikercongres te Semarang (vervolg). — Verslag van het Mijnwezen over het 3e kwartaal 1902 (vervolg). — Uitvoer van Java. — Verslagen. — Uit de oude doos: S. Kalff: Een Indische papierfabriek (slot). — Indisch porcelein.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	8 Mei	22 Mei	11.30 's av.
Rotterdam, Lloyd,	1 „	15 „	11.30 's av.
Genua, Nederland,	5 „	19 „	9.15 's av.

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

Marseille, Lloyd,		12 Mei	7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst,	2 Mei	16 „	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	8 „	22 „	1.— mid.
Napels, Duits. dienst,		11 „	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

St. Nazaire. Fr.,	8 Mei	8 Juni	7.45 vm.
Amsterdam, Nederl.,	30 April	14 Mei	11.20 's av.
Southampton, Eng.,		12 „	11,30 's av.

ADVERTENTIEN.

ONTVANGEN:

de Nouveautés voor het aanstaande Saisoen.

J. V. VAN DEN AREND,

Marchand-Tailleur.

Van Kinsbergenstraat 100.

's-Gravenhage.

Corsmit Brossois & C°.
Meubelfabriekant
DEN HAAG.

Compleete Meubileering,

benevens verhuur van Meubilair.

Voor Benedenhuis p. maand ƒ 15.—
» Bovenhuis » » 20.—
» geheel huis » » 40.—

Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.

18, WAGENSTRAAT 18.

Allan & Co.

Koninklijke Nederlandsche

Stoom-Meubelfabriek

Magazijnen ter Meubileering.

Meubelen,
Tapijten, Gordijnstoffen etc.

DEN HAAG:

HOOGSTRAAT 16.

Rotterdam. **Utrecht**

A. A. KNUIJVER & ZONEN,

Hofleveranciers

van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder

Gedempte Raamstraat 11-12,

'S-GRAVENHAGE.

Ned. Fabriek van

Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.

Inrichting voor 't borduren van

Lambrequins, Stoelzittingen, enz.

Uitgebreide Weverij en Passementfabriek

voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses** en **Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.

CONCURREERENDE PRIJZEN.

A. J. MESKER,

MEUBELFABRIKANT.

Hofspui 81. Telephoon No. 240. 's-Hage.

Inrichting voor COMPLETE MEUBILEERINGEN, zoowel in koop, als in huur.

Complete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.

Gemeubileerde Huizen te Huur,

waarbij:

Huizen met 10 Kamers à ƒ 100 per maand.
Benedenhuizen ad » 45 per maand.
Bovenhuizen ad » 60 per maand.
Geheele Inrichtingen steeds voorradig.

GORDIJNEN. **TAPIJTEN.**

GIDS

VOOR

Repatriëerenden,

Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"

Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

Dijkstra & Co.

PARKSTRAAT 27, DEN HAAG.

Aan- en Verkoop van Effecten, Coupons enz.

Deposito's, Prolongatie.

VERSTREKKEN REISCREDIETBRIEVEN

Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,

HAARLEM, Barteljorisstraat 32.

's GRAVENHAGE. Spui 12.

Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Firma A. KOKEE.

Nieuwe Havenstraat 32D.

UITZENDING VAN DINERS.

f 0.80 - f 1.00.

Vele Indische recommandatiën.

Vraagt offerte voor Ned. OOST en WEST INDIË.

Agent voor den Haag en omstreken, de Heer

A. DE SWERT. **Schenkweg 216**

E. VAN FOREEST-NIX,

WEIMARSTRAAT 37, DEN HAAG.

In Verbandstoffen, Verplegings-Artikelen,

Drogerijen, Chemicaliën.

VERF IN BUSSEN enz.

Centraal Drogist WEIMAR.

C. L. Arbeiter,

Spuistraat 63. Den Haag.

HOFBONTWERKER.

Grootste sorteering van uitsluitend Ia Pelterijen.

Speciale Inrichting tot het bereiden en opmaken van tijgerhuiden enz.

Opzetten van Vogels en Zoogdieren.

Conserveeren van Pelterijen enz., tegen de mot.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.

Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,

Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.

Gecomprimeerde Photo-Artikelen.

CASCARA-PASTILLES
WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.

INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.

LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.

Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg, Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.

Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.

Vraag slechts ons Fabrieksmerk. **Te bekomen bij alle Apothekers.**

Stoom-, Wasch- en Bleekinrichting.

OPGERICHT IN 1866.

Meermalen uitgebreid en verbeterd volgens de nieuwste en beste methode tot het wasschen, drogen, strijken en opmaken van alle Witte Bonte, Flanellen en Wollen goederen.

Alle soorten van Gordijnen.

Geeft de meeste waarborg voor eene behandeling met **bacterie vrij** water uit Norton wellen op ± 32 Meter beneden D. P. geboord en in een speciaal toestel ontijzerd.

Voordeelige condities voor enkel gewasschen en gedroogd.

Tarieven op aanvraag gratis verkrijgbaar.

Brief adres: GEBR. HEIJNEN.

Witte Brug. — Den Haag.

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Chaussures Françaises et Americaines

A. Kogels & Zoon,

56. Prinsestraat 56. — 's-Gravenhage,

Bericht de ontvangst eener fraaie collectie

VOORJAARS- en ZOMERARTIKELEN

in de nieuwste Fransche en Amerik. modellen.

SPECIALE INRICHTING VOOR SCHOEISEL OP MAAT

SIEGEL-PIANINO.

„Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandsche autoriteiten, Musici en Technici

HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België en Zuid-Afrika,

EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van Muziek-Instrumenten,

voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle

STAAT

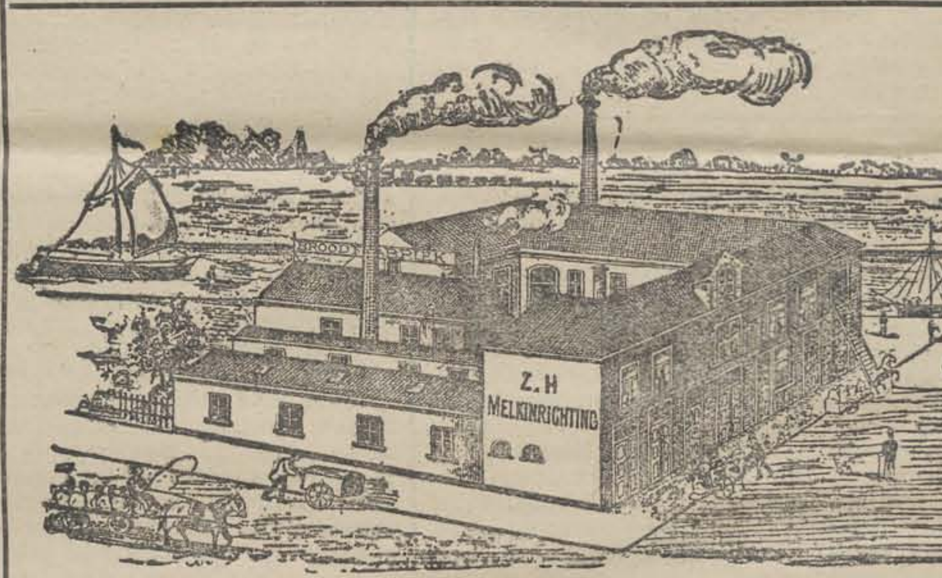
voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT

VOOR

H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model)

Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.

Prijs 2½ cent.

De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,

Waldorpstraat b/d Rijswijksche Weg,

heeft haren **snellen bloei** te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit

ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.

Speciaal adres voor

Zoet Roggebrood en Bruinbrood.

In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend gewaarborgd is.

Abonneert U op de

Bintang Hindia.

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander

Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.

Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij,

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"

HAAGPOORT 4.

Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!

WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE en OMSTREKEN

opgemaakt door 't Administratiekantoor der firma

FALKENBURG & Co.

's-GRAVENHAGE, Dennenweg 64,

wordt op aanvrage **gratis** toegezonden.

Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.